

globale samarbejde, når det drejer sig om både energi- og miljøpolitikken, og at vi har været et af de medlemslande, der har presset hårdest på alle spørgsmål for at finde en europæisk løsning, og det arbejde vil vi fortsætte med.

Vores erfaring fra det arbejde er imidlertid, at det indimellem hjælper ganske betydeligt på gennemslagskraften, at man beviser, at nogle ting godt kan lade sig gøre i de enkelte lande. Det er jo sådan med det europæiske, som det er med anden menneskelig aktivitet, at det spiller en rolle, at noget ikke bare er teori, men også er gennemført i praksis.

Men det bedste for samarbejdet er naturligvis, at det er så bredt funderet som overhovedet muligt, og Det Europæiske Energicharter er et vigtigt skridt i den rigtige retning.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling vedtoges uden afstemning.

Fjerde næstformand (Kirsten Jacobsen):

Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til Det Energipolitiske Udvalg. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

8) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 63:

Forslag til folketingsbeslutning om inddragelse af alternativer til sydløsningen i Skjern Å-projektet.

Af Hanne Severinsen (V) og Niels J. Langkilde (KF) m.fl.

(Fremsat 15/12 95).

Forslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Miljø- og energiministeren (Svend Auken): Hovedindholdet i beslutningsforslaget er, at det rådgivende udvalg nu skal undersøge andre løsningsforslag end sydløsningen. Lad mig sige med det samme, at det forslag er regeringen ikke enig i. Bliver det forslag vedtaget, er det efter min opfattelse ensbetydende med, at Skjern Å-projektet bliver bragt i dødelig fare, for så er der risiko for, at hele projektet ikke bliver til noget, og at fire regeringers intense arbejde og 50 mio. kr. i statslige investeringer er spildt.

Derfor kommer det ikke bag på mig, at der ikke af de to partier er indsat ordførere, der har siddet i de regeringer, som under statsminister Poul Schlüter i en årrække har arbejdet på gennemførelsen af projektet.

Skjern Å-naturprojektet er iværksat på baggrund af Folketingets beslutning fra 1987 om genskabelse af Skjern Å-systemets selvrensende effekt, og alle partier i Folketinget undtagen Fremskridtspartiet stemte for det.

På baggrund af folketingsbeslutningen nedsatte den daværende miljøminister, Christian Christensen, i 1987 en arbejdsgruppe, og arbejdsgruppen indkaldte forslag fra offentligheden til, hvordan opgaven kunne løses. Ud fra de mest interessante forslag blev der herefter udarbejdet skitseprojekter. Skitseprojekteringen blev fulgt af en offentlighedsfase med møder og seminarer. Som følge af denne høringsfase indkom der nye forslag, og man udarbejdede yderligere skitseforslag.

Efter denne grundige og meget åbne proces indstillede et flertal i arbejdsgruppen i 1988 til ministeren at gennemføre den såkaldte sydløsning. Ved indstillingen lagde man vægt på, at det netop var denne løsning, der bedst tilgodeså de oprindelige intentioner i Folketingets beslutning om iværksættelse af projektet, nemlig at snoningerne skulle genskabes og at der skulle være mulighed for naturlige vandstandsvariationer, således at åens selvrensende evne ville blive forøget, at der skulle gennemføres en naturgenopretning, og at mulighederne for friluftslivet skulle forbedres.

Efter dette forarbejde, hvor en række mulige løsninger altså blev undersøgt, besluttede den daværende borgerlige regering med den daværende miljøminister, fru Lone Dybkjær, i 1989 at iværksætte projektet med udgangspunkt i arbejdsgruppens indstilling, svarende til sydløsningen.

I de otte år, som projektet har kørt, har Folketinget og Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg været orienteret om projektets forløb gennem redegørelser og statusrapporter fra fire forskellige miljøministre, og så sent som i juni 1993 har et bredt flertal i udvalget i sin beretning til beslutningsforslag nr. B 31 udtalt støtte til projektet, og Finansudvalget har i 1990, 1992 og 1994 tiltrådt og i 1995 taget til efterretning, at der af de på finansloven opførte bevillinger til naturforvaltning blev afsat midler til gennemførelse af Skjern Å-projektet. I alle tilfælde er dette sket med tilslutning fra alle partier undtagen Fremskridtspartiet, og i de sidste tre af disse aktstykker er der konkret henvist til sydløsningen.

Jeg forstår derfor ikke ønsket om på nuværende tidspunkt at inddrage alternativerne, da det hovedmål, som man så klart har sat sig, nemlig sydløsningen, nu ser ud til at kunne realiseres.

Selvfølgelig kan og bør vi altid kunne diskutere optimeringen af de enkelte punkter. Men selve beslutningen, som har fået en mere grundig behandling under skiftende regeringer end nogen anden beslutning, bør efter vores opfattelse ikke ændres.

Man kan jo også af lanceringen i Ringkøbing Amts Dagblad af dette forslag se, hvad formålet er. Det er jo helt tydeligt at fjerne det store og spændende perspektiv i Skjern Å-løsningen, som i hvert fald én af forslagsstillerne er optaget af. I den anden del af forslaget foreslås det, at man øst for hovedvej A 11 skal sikre, at naturgenopretningen bliver så autentisk som muligt.

Men allerede i arbejdsgruppens indstilling fra 1988 nævnes det, at sydløsningen bygger på et autentisk princip, idet man – medmindre det bliver urimelig dyrt eller praktisk umuligt – søger at udnytte de gamle strømlejer. Øst for hovedvej A 11 er det derfor så vidt muligt målet at lægge åen tilbage i sit gamle forløb, nogle steder med sommerdiger.

Da man altså allerede arbejder efter dette mål, er der ingen grund til at pålægge det rådgivende Skjern Å-udvalg dette, og jeg anser denne del af beslutningsforslaget for overflødig.

Endvidere nævnes muligheden for, at området øst for hovedvej A 11 skal udgøre første etape, men dette ville bryde med hele den hidtidige planlægning og være meget uhensigtsmæssigt, idet jordopkøbene i dette område ikke for alvor er påbegyndt og starten af projektet derfor må afvente disse opkøb. Vest for hovedvej A 11 er

størstedelen af arealerne derimod opkøbt, og anlægsarbejderne planlægges her at skulle startes i 1997.

Det foreslås, at det skal undersøges, hvordan man afbøder en række påståede problemer ved sydløsningen, men allerede i 1988, altså igen under en af Schlüterregeringerne, blev det understreget, at der var en række spørgsmål, der skulle belyses nøjere i forbindelse med detaljprojekteringen, og at der i denne forbindelse kunne blive tale om mindre justeringer.

Ud fra en faglig vurdering er der ikke noget som helst, der tyder på, at man ikke vil kunne finde en tilfredsstillende løsning på alle de påståede problemer.

Lad mig nævne dem:

Det ene er, at der ud for sydløsningens munding vil blive tale om en naturlig deltadannelse, hvor nye øer opstår, mens andre bliver landfaste.

En tilsvarende proces foregår i dag ud for det nuværende udløb, og åens forlængelse vil ikke betyde yderligere sandaflejringers opkomst på grund af nedsat strømhastighed.

Fosfor vil ikke blive udvasket fra de oversvømmede arealer, for eventuel afgivelse af fosfor foregår meget langsomt, og de fosforholdige lag vil hurtigt blive overlejret med sedimenter. Samtidig kan der tilbageholdes fosfor på engene som en del af selvsrensningen.

Store tab af lakseyngel i søer og vådområder kan forhindres ved at sikre en passende høj strømhastighed gennem disse områder.

Faren for tilisning med deraf følgende oversvømmelser vil formentlig være mindre ved sydløsningen end ved det nuværende, inddigede løb.

En vurdering af disse forhold sker allerede i tilknytning til det rådgivende udvalgs arbejde, og der er derfor ingen grund til at ændre udvalgets kommissorium.

Det foreslås, at man for at undgå de påståede problemer skal overveje at lade det nuværende løb bestå vest for hovedvej A 11.

En sådan løsning vil indebære en helt uacceptabel forringelse af projektet. Det nuværende løb vest for hovedvej A 11 er ikke som nævnt i forslaget velfungerende. Der er tale om en kanal uden mulighed for vandudveksling med omgivelserne og dermed uden muligheder for selvsrensning. Og det inddigede løb har mindre værdi for flora og fauna. F.eks. indeholder strækningen kun få skjule- og gydemuligheder og er uden biologisk og landsskabsmæssig sammenhæng med de omgivende arealer.

En opretholdelse af det nuværende løb vil derfor ikke være i overensstemmelse med Folketingets oprindelige beslutning fra 1987, som alle partier minus Fremskridtspartiet altså i sin tid tilsluttede sig.

Sydløsningen vil derimod sikre en samling mellem åen og de omgivende arealer, således at der gives mulighed for vandudveksling og selvrensning. Samtidig vil der i området vest for hovedvej A 11 skabes et stort sammenhængende naturområde, så en lang række karakteristiske planter og dyrearter kan vende tilbage til ådalen, samtidig med at der gives langt større muligheder for rekreativ udnyttelse.

Det foreslås, at det rådgivende Skjern Å-udvalg skal undersøge de miljømæssige fordele ved en ny sluse ved Nymindegab.

Der er udført en lang række modelundersøgelser af Ringkøbing Fjord som et led i arbejdet med Skjern Å-naturprojektet. Undersøgelserne blev udført af Dansk Hydraulisk Institut og Vandkvalitetsinstituttet og havde som overordnet formål at klarlægge, hvordan vandmiljøet kunne forbedres enten ved hjælp af den eksisterende sluse ved Hvide Sande eller ved bygning af en ny sluse.

Undersøgelserne viste, at vandmiljøet i fjorden kunne forbedres tilfredsstillende blot ved en ændring af slusepraksis, og at det ikke var nødvendigt at anlægge en ny sluse, idet eventuelle miljømæssige fordele slet ikke ville stå mål med de store anlægsomkostninger. Den nye slusepraksis er igangsat i slutningen af 1994.

Der er altså for få år siden udført undersøgelser, der viste, at fjordens miljøtilstand kunne forbedres ved hjælp af den eksisterende sluse, og at der ikke var behov for en ny. Da situationen ikke er ændret væsentligt siden da, vil det være spild at både tid og penge at udføre nye undersøgelser som foreslået.

Lad mig samtidig tilføje, at de i bemærkningerne til forslaget nævnte muligheder for øget cirkulation i fjorden og mulighed for udskylning af fosfor fra fjordbunden ved anlæg af en ny sluse ved Nymindegab er grebet ud af luften.

Som jeg har redegjort for, er sydløsningen valgt efter en meget lang, ekstremt grundig og meget åben beslutningsproces med inddragelse både af den bedste ekspertise, vi har på landsplan, og af repræsentanter for alle lokale interesser, og man har vurderet en lang række forskellige løsningsmuligheder. Det er bl.a. derfor, det har taget så – jeg havde nær sagt ukristelig lang tid, men det vil jeg trække tilbage – det har taget urimelig lang tid.

Det påståede behov for nye undersøgelser og andre løsningsforslag er ikke til stede. Disse undersøgelser er allerede foretaget, og man har altså under tidligere regeringer og fulgt op under de sidste to regeringer vurderet en række forskellige løsningsmuligheder, og man har valgt sydløsningen.

Forslaget vil derfor betyde en unødvendig fordyrelse og en væsentlig forsinkelse af projektet, og jeg opfatter det i realiteten således, at man sætter hele projektet i stå, og det synes jeg er mere ærligt at sige, og at man så siger: Glem de 50 mio. kr., vi har ofret på Nordeuropas største naturgenopretningsprojekt!

Det er fair nok; det vil regeringen bøje sig for, hvis der er et klart flertal for det her i salen. Men det går vi selvfølgelig ikke ud fra at der er – i betragtning af, hvor mange partier der har medansvar for denne i øvrigt rigtige og store og spændende beslutning.

Sydløsningen er besluttet, og tidsplanen ligger fast, hvis ikke et flertal i Folketinget fjerner den. Vi har derfor i overensstemmelse med de mange beslutninger, Folketinget har truffet, iværksat projektet, og dette er sket helt i tråd med de drøftelser, vi har haft her i salen, i Miljøudvalget og i Finansudvalget og med bred politisk opbakning. En stor del af jordopkøbene er gennemført. Der er indgået kontrakt om detailprojektering, og denne er iværksat. EU har bevilget og udbetalt penge til projektet.

Den foreslåede forsinkelse og fordyrelse af projektet og måske ligefrem standsnings af hovedparten af projektet vil derfor være meget uheldig og fuldstændig unødvendig, og det siger sig selv, at regeringen ikke vil medvirke til det eller tage medansvar for det.

Havde vi stået ved begyndelsen af hele processen, ville mit svar have været helt anderledes imødekomende. Så ville jeg have sagt: Selvfølgelig skal vi undersøge alle disse ting, og selvfølgelig skal vi gøre det.

Men det har vi gjort: fire regeringer har arbejdet med dette, har brugt masser af penge, tusindvis af timer til at arbejde dette projekt igennem og er med bred opbakning i Folketinget indtil denne dag kommet igennem med forslaget.

Jeg siger ikke, at vi ikke kan diskutere det. Jeg ved, at enkelte ordførere har været inde på tanker om, hvorvidt man kan mindske det oversvømmede areal, kan give mere plads til græsning osv., samle mere sediment op tidligt i åen osv. Det er optimering, det er værd at diskutere,

men sydløsningen står fast. Uden sydløsningen bliver der ikke noget Skjern Å-projekt, der er værd at gennemføre, og jeg bliver meget glad, hvis vi efter denne dag kan sige, at der nu er et klart flertal i Folketinget for at gennemføre den beslutning, der har været arbejdet med i snart 10 år.

(Kort bemærkning).

Hanne Severinsen (V):

Jeg bliver nødt til at korrigere ministeren. Jeg har faktisk været med i det her hele vejen igennem, og der er ikke tale om, at man fra starten af lagde sig fast på sydløsningen.

Der er tale om, at man i 1987 fremsatte fire forslag, som blev meget kritiseret, hvorefter man 14 dage før høringsfristens udløb sagde: Okay, så lad os få en ny løsning – og den hed så sydløsningen.

Det har man så diskuteret lige siden, og vi har også flere gange hørt, at det nu var blevet vedtaget. I virkeligheden har Folketinget aldrig nogen sinde vedtaget en sydløsning, og det har Finansudvalget heller ikke. Finansudvalget har vedtaget, at man giver penge til opkøb som en første del, og så skulle man lade de lokale være med til den nærmere udformning.

Problemet er, at i denne ministers tid har man mere og mere fortolket Folketingets beslutning dengang så snævert, at man ikke mere kan finde alternativer; nu gælder det bare om at holde på sydløsningen.

I øvrigt vil jeg sige til ministeren, at jeg da ikke håber, han mener, at vi ikke skulle kunne gennemføre Skjern Å-løsningen, bare fordi vi ikke laver den mærkelige lille del. Jeg indrømmer, at jeg ikke var klar over det før, men det gik virkelig op for mig, da jeg var rundt med ministeren og fik Poul Hald Mortensen til at forklare, hvad det drejer sig om, hvor mange mærkelige løsninger og modløsninger, vi bliver nødt til, hvis vi virkelig gennemfører den forholdsvis lille del af projektet, for man skal huske på, at i Borrisområdet har vi 2/3 af strækningen, og den er vi alle sammen enige om at vi skal gennemføre.

Miljø- og energiministeren (Svend Auken):

Som fru Hanne Severinsen vil notere, har jeg ikke angrebet hende i min tale. Jeg ved, fru Hanne Severinsen har været imod denne løsning fra dag 1. Det, der er overraskende, er ikke, at fru Hanne Severinsen fremfører de synspunkter her i dag; det, der er det overraskende,

er, at hun gør det på vegne af to partier, der har et direkte og stort medansvar for, at Folketinget har taget stilling til dette spørgsmål, og som har siddet i en regering, der med udgangspunkt i udvalgets flertalsindstilling i 1989 fremlagde en løsning, der var baseret på sydløsningen.

Må jeg minde fru Hanne Severinsen om, at Folketinget har taget stilling. Den tidligere regering lagde det altså frem, men Folketinget har taget stilling i Folketingets Finansudvalg i hvert fald ved tre lejligheder, hvor sydløsningen har været konkret beskrevet. Jeg har også været i Folketingets Miljøudvalg og har sagt: Nu gør vi sådan og sådan og gav indrømmelser til lokale synspunkter med hensyn til at bevare Lønborgvejen osv. og afgjorde striden med hensyn til jagt osv. ved at henvise til, at det behøvede man ikke at tage stilling til på nuværende tidspunkt, for det kunne man skubbe ud i fremtiden, og alle partier tilsluttede sig. Jeg tror endda, at fru Hanne Severinsen var anerkendende i forbindelse med beslutningen dengang, og det er ikke mere end halvandet år siden.

Man har altså taget stilling til projektet den ene gang efter den anden, så jeg har ikke på noget tidspunkt bebrejdet fru Hanne Severinsen hendes holdning. Hun har været et levende, dybt engageret menneske, som har kæmpet med næb og kløer mod dette projekt. Det er ikke hende, jeg bebrejder noget, og jeg bebrejder heller ikke Fremskridtspartiet noget, for det har også været imod dette projekt lige fra starten, men det, jeg sætter spørgsmålstegn ved, er, hvordan Venstre og De Konservative, som har været med hele vejen igennem og stemt i Finansudvalget for et projekt, der er nøje tegnet ind på et kort, hvor der er anvist, hvordan det skal fungere, kan være med til et beslutningsforslag, der i realiteten sætter Skjern Å-projektet ud af kraft.

(Kort bemærkning).

Hanne Severinsen (V):

Jeg synes, det er meget lidt samarbejdsvilligt af ministeren at sige, at dette forslag virkelig skulle sætte hele projektet ud af kraft. Tværtimod siger vi, at dér, hvor der ingen tvivl er, skal man begynde, og så skal man have undersøgt al den tvivl, som der er med hensyn til de sidste 10 km. Det vil vi have ordentligt undersøgt, og det kan så være en 2. etape. Hvis ministeren siger, at så vil han slet ikke være med, synes jeg, han opfører sig som en forkælet miljøminister, der har haft lidt for stor mulighed for at spille på, at han troede, han havde et flertal.

Jeg har ikke fra dag 1 været imod projektet – overhovedet ikke – jeg er en meget stor tilhænger af en meget stor del af projektet, men jeg vil have, at det skal være et ordentligt projekt, som ikke indeholder alle de faremomenter, som jeg skal skitsere i min ordførertale.

Det er ikke rigtigt, at Folketinget har taget stilling. Folketinget har flere gange fået understreget i Finansudvalget, at det var en første opkøbsfase, og det er først her i det sidste halvandet år, at ministeren gradvis har lagt os fast, og det er den fasthed, vi bliver nødt til at løse os ud af, så vi kan komme ud af den klemme, som ministeren har bragt os i, så vi ikke kan undersøge andet, end hvordan de skadelige virkninger kan afbødes, i stedet for at undersøge, om man måske kunne lave de sidste 10 km på en anden måde.

Jeg kan slet ikke forstå, at ministeren kan komme og sige, at den undersøgelse skulle ødelægge noget som helst. Den kan allerhøjest forsinke den sidste del af projektet, men den kan ikke udskyde eller ødelægge noget som helst.

Miljø- og energiministeren (Svend Auken):
Den fremstilling af Folketingets deltagelse, jeg har givet, er naturligvis korrekt, og vi skal meget gerne til udvalget fremsende alle de aktstykker, rapporter, indstillinger osv., der har ligget til grund, og som jo forklarer, hvorfor en minister, der gang efter gang ligesom sine forgængere har fået bekræftet et projekt, har svært ved at acceptere, at han nu skal til det igen.

Men jeg er enig med fru Hanne Severinsen i, at vedtager Folketinget dette forslag, vil det føre til en meget kraftig forsinkelse af projektet; og det er jo ikke rigtigt, som fru Hanne Severinsen siger, at det kun er den sidste fase. Det her er den første fase, den store fase, det er dér, hvor de virkelige perspektiver ligger, og det er den fase, man sætter i stå. Det er her, man i flere regerings tid har foretaget jordopkøb osv., det er her, al planlægning er foregået, og det er også dér, man naturligt vil starte naturgenopretningsprojektet.

Det er derfor, jeg siger, at bliver dette til noget, bliver det i hvert fald ikke et Skjern Å-projekt, der tilnærmelsesvis i sit perspektiv kommer til at se ud som det, den daværende borgerlige regering foreslog – støttet af alle partier i Folketinget minus Fremskridtspartiet.

Der er ikke noget forkælet i at konstatere, at det er sådan, for det er jo det, forslaget går ud på, og det, fru Hanne Severinsen er blevet hyl-

det for hjemme i Ringkjøbing Amts Dagblads seriøse dækning af det, er netop hendes behjertede forsøg på at få standset dette projekt. Det er også helt i orden, og det er helt fair.

Vi vil meget gerne diskutere. Jeg vil svare på alle spørgsmål i udvalget, men konsekvensen af vedtagelsen af dette forslag synes jeg skal stå lysende klart for Folketinget.

(Kort bemærkning).

Niels J. Langkilde (KF):

Miljøministeren er i gang med at grave grøfter, der er større end Skjern Å. Hvis det kan siges, at man sætter tingene i stå og fjerner alle perspektiver ved at bede om nogle undersøgelser, må forudsætningen for en sådan argumentation være, at vi kun vil sætte undersøgelser i gang, vi kender resultatet af, og det er jo ikke tilfældet.

(Kort bemærkning).

Hanne Severinsen (V):

Der behøver overhovedet ikke at være tale om nogen kraftig forsinkelse. Det, jeg synes man skal lægge sig på sinde, er, at nok er der blevet opkøbt jord, men der er jo ikke gravet en eneste grøft bortset fra den grøft, ministeren nu forsøger at grave her i dag.

Jeg må da indrømme, at jeg også altid har været tilhænger af, at man startede i den øvre del i Borris, for dér ved man, at selv om man laver nogle slyngninger, og selv om det måske ikke går, som man havde tænkt sig, kan vandet i hvert fald løbe ud. Hvis man derimod starter i den nedre del med alle de ting, der er kommet frem på det sidste – og der er faktisk kommet nye ting frem, skal jeg sige til ministeren, og dem skal jeg vende tilbage til – og man ikke har undersøgt det til bunds, så er det den forkerte ende, man starter i. Man forudskikker ingenting ved at starte i Borrisområdet; man forudskikker en masse ting, hvis man starter dér, hvor vi er så usikre på, hvad konsekvenserne vil blive.

Henning Gjellerod (S):

Hvis man har fulgt med i den lokale debat i Vestjylland, forekommer det ikke så underligt, at fru Hanne Severinsen nu fremsætter et forslag om alternativer til sydløsningen i Skjern Å-projektet.

Fru Hanne Severinsen fremstår i debatten i Vestjylland som politisk talerør for en snæver gruppe interessenter, der kan drage fordel af enhver udskydelse af tidspunktet for ophør af landbrugsdriften.

Det forekommer mere uforklarligt, at medfor­slagsstillere fra helt andre egne af landet er hop­pet på den galej. Hvad vil de dog på den?

Beslutningsforslaget indeholder tre elemen­ter, som enten er overflødige eller ikke hører hjemme i debatten om Skjern Å.

Det første drejer sig om åen øst for hovedvej 11, hvor der tales om, at den kommende natur­genopretning bliver så autentisk som muligt. Før jul gav miljøministeren i sit svar til Miljø­udvalget tilsagn om, at man arbejder frem mod at genskabe store dele af de gamle åløb. Denne del af forslaget er altså overflødig, og det er ble­vet gentaget her i dag.

Den anden del handler om at udskyde eller helt lade være med at gennemføre den såkaldte sydløsning, som er den egentlige del af det kæmpemæssige naturgenopretningsprojekt.

Folketinget har handlet på baggrund af syd­løsningen, og den er blevet bakked op af skiften­de miljøministre, og gang på gang er der blevet bevilget penge til opkøb af jord. Projektet blev bl.a. valgt frem for en nordløsning, fordi der var for stor modstand blandt lodsejerne mod en nordløsning. Det er jo blevet gennemdiskuteret af skiftende rådgivende udvalg, og det er ind­stillet til gennemførelse af de samme udvalg.

Nu skal der pludselig laves røre i andedam­men ved, at en kreds af lodsejere – der åbenbart for en tid har lejlighed til på fordelagtige vilkår at dyrke jorden, indtil den endeligt tages ud af drift – prøver at få det udskudt med alle mulige forklaringer, der har med den egentlige detail­planlægning at gøre.

Fru Hanne Severinsen kaldte sit projekt »Fred i vor tid«, da hun i sommer under et stort anlagt pressemøde lancerede det hjemme hos sig selv i Skjern Å-dalen. Jeg tænkte dengang på, om der mon følger en krig efter en sådan lancering; der er noget, der tyder på det.

Det ville være synd, hvis dette projekt, som jo er et forsøg på genopretning af ubodelige ska­der, som den vestjyske natur har måttet stå for gennem årtier i dette århundrede, skulle blive udskudt måske på ubestemt tid på grund af lokale intriger. Vi kan altså ikke være det bekendt.

Den sidste del af beslutningsforslaget, som vedrører overvejelser om bygning af en helt ny sluse i Nymindegab, har jo ret beset slet ikke noget med selve Skjern Å-projektet at gøre. Det kan overvejes særskilt, hvis nogen finder det betimeligt, og det bør overhovedet ikke influere på den tidsmæssige gennemførelse af naturgen­opretningsprojektet.

Socialdemokratiet går ind for, at Skjern Å-projektet gennemføres i det omfang, som hele tiden har været planen, og på de jorder, der nu engang er opkøbt. Vi finder ikke anledning til, at tidsrammen forskydes. Der kan naturligvis ske optimeringer, som miljøministeren også har påpeget det, hen ad vejen, og det har vi ikke noget imod, men vi ser frem til, at vi meget hur­tigt kan få andenbehandlet dette beslutningsfor­slag.

(Kort bemærkning).

Aage Brusgaard (FP):

Hr. Henning Gjellerod startede med at sige, at han godt kunne forstå, at fru Hanne Severinsen rejste denne debat og fremsatte forslaget, og det var altså, fordi befolkningen ikke ønskede pro­jektet gennemført. Det er nok ikke sådan ordret gengivet, men det er i hvert fald så loyalt, som jeg nu husker tingene.

Når nu hr. Henning Gjellerod siger, at fru Hanne Severinsen fremsatte forslaget, fordi befolkningen er imod, vil jeg godt spørge hr. Henning Gjellerod, om han er af den opfattelse, at det er den helt overvejende del af befolkning­en, der er imod det her projekt.

Det skulle man jo tro på baggrund af det, hr. Henning Gjellerod siger, for fru Hanne Severin­sen ville vel ikke tage debatten op, hvis det kun var et par enkelte, der havde det synspunkt.

(Kort bemærkning).

Henning Gjellerod (S):

Jeg kan meddele hr. Aage Brusgaard, at jeg har fået mange, mange henvendelser fra Skjern Å-området, der går på, at nu må vi se at stå fast, for nu skal vi altså have gennemført det, man igennem snart mange år har set hen til.

(Kort bemærkning).

Hanne Severinsen (V):

Jeg bad om en kort bemærkning med det sam­me, da hr. Henning Gjellerod skød mig i skoene, at det her skulle være for at sikre, at nogle lods­ejere kunne få lov til at leje noget jord i så og så lang tid. Det vil jeg meget gerne have mig fra­bedt.

Det bygger på alt muligt andet, nemlig en hel masse bekymringer, som man har i området. Man har haft dem hele tiden, men man har fået mere og mere at have dem i, fordi der er kom­met flere og flere oplysninger frem, så jeg vil meget gerne have mig frabedt, at jeg sådan skulle repræsentere nogle bestemte interesser.

Jeg repræsenterer naturligvis befolkningen i området, men jeg repræsenterer sandelig også mange bekymrede befolkningsgrupper, som bl.a. er fritidsfolk, folk, der elsker fjorden, folk, der elsker den natur, som er der i dag, folk, der gerne vil have, den bliver udbygget og forbedret, folk, som er bange for Skjern Å-laksen, osv.

(Kort bemærkning).

Henning Gjellerod (S):

Efterhånden som planlægningen skrider frem, vil der jo blive ved med at komme masser af oplysninger. Hvis vi hver gang skulle give os til at undersøge dem, ville det her altså komme til at vare 100 år.

Hanne Severinsen (V):

I Venstre vil vi meget gerne sikre, at vi kan bygge videre på de naturværdier, der allerede er i Skjern Å-dalen.

I dag er der masser af friluftsmuligheder: man kan cykle, man kan gå tørskoet på digerne, man kan sejle på fjorden, og man kan nyde den rene sandstrand mellem Bork og Skjern Åens nye udmunding.

Der er generelt enighed om projektet øst for hovedvej 11; de lokale protester handler mest om den vestlige del. Det nuværende udløb er temmelig lige, men det er til gengæld det kortest mulige. Det betyder, at vandet let kan strømme ud i fjorden, også ved eventuel tilslusning om foråret.

Er det i øvrigt så forfærdeligt, at den er lige på netop det stræk? Åen er her så bred, at den mere har karakter af en flod, og det vestjyske landskab præges af lige linjer. Undersøgelser af, hvad turister foretrækker, viser, at den nuværende natur har en stor tiltrækningskraft og i hvert fald større end rørsumpe, moser og krat.

En af områdets største attraktioner er den lille oprindelige atlantehavslaksestamme, som har haft det svært efter udretningen af åen. I Borrisområdet vil den få sine gydepladser tilbage og med det nuværende udløb en sikker op- og nedgang i den rene Skjern Å uden opblanding med det mere forurenede vand fra Søndre Parallelkanal.

Ved at bevare udløbet undgår man at forlænge strækningen med 30 pct., og det vil jeg godt høre ministerens kommentar til, for det er nemlig det, der skaber fare for geddesøer. Det er interessant at se, at Skov- og Naturstyrelsen kan finde på at skabe en sø, som en å, Danmarks vandrigeste å, skal løbe igennem. Det er ellers

en stående ordre fra vandløbsmyndighederne, at man aldrig må give tilladelse til at anlægge søer, der bliver gennemstrømmet af en å, for det ødelægger nemlig åens fauna, jf. andre sager, f.eks. Tange Sø.

Nu siges det ganske vist efterfølgende, at man vil grave en rende gennem søen, så åen kan komme uhindret igennem. Men det vil jo betyde, at man er nødt til at grave og oprensning, og det er ikke så naturligt. Projektet byggede jo på, at man oprindeligt skulle have en sedimentering i søen, og så skulle man slippe åen løs, men nu skal den altså ikke være mere løs og mere fri, end at man kunstigt skal sørge for, at den løber, sådan som man gerne vil have.

Det samme gør sig gældende, hvor begge åer skal flyde frit ud over Lønborg Enge. De bliver ikke mere frie, end at man bliver nødt til at lave forgravning for dog at være sådan nogenlunde sikker på, hvad det er, der sker.

Ideen om, at åen med lidt hjælp selv graver sig ud, vil betyde en voldsom tilsanding af åmundingen, som så må frigraves i nærheden af Ramsarområdet Højsand, der i dag er et vigtigt raste- og yngleområde for fuglene. Det vil hurtigt blive landfast og derfor tilgængeligt for ræve.

Det vil også betyde, at værdifulde rekreative arealer i det sydlige Ringkøbing Fjord, specielt Skæven Strand og Bork Strand, risikerer at blive så lavvandede og mudrede, at de rekreative værdier går tabt. Skjern Å vil ende i et stort fladvandet område, hvor skarven og andre fugle med lethed vil kunne tage for sig af lakseynglen.

Sydløsningen tager ikke hensyn til de store vandmasser, man slipper løs. De, der kan huske, hvordan det var tidligere, fortæller, hvordan isskruninger ved udmundingen fører til opstuvninger helt oppe ved Borris og Søndre Fjelding i forårstiden.

Vi har heller ikke fået svar på, hvordan det vil gå med de huse, der er blevet bygget efter afvandingen, når grundvandet hæves.

Et særligt problem, et meget mystisk problem, er Ganer Å. Den ville Skov- og Naturstyrelsen for halvandet år siden, da jeg var rundt med den, lægge tilbage til dens gamle forløb. Da mange protesterede over at miste en nærrekreativ å, fik vi så sidste år, da Miljø- og Planlægningsudvalget var til stede, at vide, at nu skal den lægges op i den nedlagte Skjern Å. Det lyder interessant, eftersom Skjern Å ligger 1,5 m højere end Ganer Å. Derfor løber den i dag under Skjern Å. Det synes ministeren er meget

forfærdeligt. Men er det i overensstemmelse med målsætningen om at slippe naturen løs, hvis man vil tvinge Ganer Å til at løbe opad? Hvis den ikke ligefrem skal pumpes op, vil den nemlig løbe baglæns og medføre grundvandstigning på tilsvarende 1,5 m.

På samme måde med Lønborgvej. Hvorfor først skabe nogle store problemer, hvor vejen bliver svømmet over, og så bagefter bruge en masse millioner kroner på at bevare vejen med nye dæmnings og ny bro?

Hele projektet skulle jo øge den selvrensende effekt. Til det bidrager den del af projektet, der ligger øst for hovedvej 11, men det er farligt at lave kunstige vådområder og lade åen selv grave sig ud gennem et område, der er blevet fosformættet igennem de sidste 30 år. Man risikerer, at fosforen bliver frigivet og løber ud i fjorden.

Ministeren har fuldstændig benægtet, at et sådant problem vil opstå, men problemstillingerne er blevet undersøgt af et par studerende fra Landbohøjskolen, der har lavet et speciale, hvor de konkluderer, at der vil være stor sandsynlighed for, at mellem 10 og 25 pct. af det meget høje fosforindhold, som de har målt ved prøveudtagningerne, vil blive udvasket i fjordvandet. Det tilsiger, at vi alene af miljøhensyn i det mindste tænker os godt og grundigt om.

Hvis man helt dropper ideen med den løslupne å i kunstigt gravede nye forløb, som næsten kun kan tjene det formål, at man fra luften nu kan tage nogle kønnere billeder af en å, der er knap så lige, og i stedet tager udgangspunkt i det nuværende udløb, som man så supplerer med dannelsen af forskellige biotoper ved nedlæggelse af nogle af de indre volde i Hestholm og Vesterenge samt Polterne, ville vi kunne undgå en forfærdelig masse problemer og også spare en del penge, og vi vil alligevel få et meget stort naturprojekt.

Vi bør også få belyst, om ikke nogle af de penge – og det er dér, den sidste del af projektet kommer ind – kunne bruges mere effektivt på fjordens miljø – det var faktisk det, vi startede med at ville forbedre – og hvis man laver en miljøsluse i Nymindegab, hvor udløbet var i gamle dage, vil vandrefisken kunne gå direkte mellem åmundingen og Nymindegab uden at blive forstyrret af fjordfiskere, og vi vil undgå det saltchok, vi i dag oplever, fordi alt saltindtaget foregår fra Hvide Sande, hvor det har svært ved at brede sig længere sydpå.

Ministeren har sagt gang på gang og også i dag, at nu har vi talt om det her i 8 år, og at hver sten er vendt, men det er jo ikke rigtigt, for der har været tale om cirkelslutninger, hvor man er startet med løsningen.

Ved den prækvalifikation, der for nylig er blevet gennemført, gjorde man udtrykkeligt projekteringsfirmaerne opmærksom på, at alternativer var uønskede.

Hvis man ser på de forslag, der er blevet lagt ud til høring i 1987, så var de meget dårlige, og man kan sige, at ud fra det er det meget naturligt, at den sydløsning, som så pludselig kom dumpende fra himlen, måske var bedre. Men den har undervejs vist, at den skaber flere problemer, end den løser. Skulle vi derfor ikke være enige om, at nu starter vi på et meget smukt naturområde øst for hovedvej 11, et område, hvor man kan lave et vidunderligt naturprojekt, og så tænker vi os om og får lavet nogle undersøgelser? Hvis ministeren ved de undersøgelser kan påvise, at man får mere og bedre natur ved at lave hans løsning, så fint, men vi skylder i hvert fald, at vi tænker os gevaldigt om.

For 32 år siden lavede man et forslag, hvor man ikke tænkte sig ordentligt om – jeg vil gerne medgive, at det har nogle af mine partifæller været med til – og noget af det, der var mest harmeligt, var, at på det tidspunkt blev det påvist, at man faktisk godt kunne lave en afvanding uden at fjerne slyngningerne ved Borris. Den mand, Erik Lund, der sagde det, fik at vide, at han var for sent ude. Han var så til foretræde i udvalget og påviste alle de problemer, som der ligger ved det nuværende udløb de sidste 10 km, og det er jo kun dem, vi diskuterer. Hvad fik han at vide? At han var lidt sent ude.

Det kan da aldrig være sådan, at vi er for sent ude, når vi kan se, at der virkelig er alvorlige problemer, som vi ikke har fået nogen løsninger på. Vi har fået at vide, at hver en sten er vendt, men alle de spørgsmål, jeg har stillet i udvalget, har jeg ikke fået nogen svar på. Jeg har fået at vide, at det er en vurdering, men vi kan ikke få at vide, hvem der vurderer. Det er måske Skov- og Naturstyrelsen, men der er ikke rigtig adresse på. Der er ingen som helst form for uvildig undersøgelse. Der er tale om cirkelslutninger, og jeg synes, at det nu må være på tide, at vi siger, at de penge, vi skal bruge i Skjern Å-dal, vil vi bruge godt, nemlig til at få mest muligt miljø for, og derfor vil vi også gerne berolige befolkningen med, at vi starter dér, hvor alle er enige, og dér, hvor vi ved, at både lystfiskere og alle

mulige andre naturelskere vil få et godt projekt. Lad os så bagefter se, hvad undersøgelserne rent faktisk viser.

Vi burde kunne have et flertal for det her i Folketingssalen, for det synes jeg i hvert fald vi skylder hele Skjern Å-dalen.

(Kort bemærkning).

Aage Brusgaard (FP):

Hr. Gjellerod nævnte, at hvis vi skulle undersøge alle de nye oplysninger, der kom, blev vi aldrig færdige. Jeg har egentlig den opfattelse, at V og K rejser det her netop på grund af, at der er kommet nogle nye oplysninger.

Jeg vil godt spørge regeringen, om det er dens holdning, at den slet ikke vil inddrage nye tal og oplysninger. Vi må da ikke glemme, at man slet ikke er begyndt at grave endnu, så intet er jo for sent.

Så kan jeg heller ikke lige dy mig for at kommentere det, hr. Gjellerod nævnte, nemlig at fru Hanne Severinsen rejste sagen for at tækkes nogle landmænd og så befolkningen dernede. Er der da noget forkert i, at vi lovgiver her i salen på baggrund af befolkningens ønsker? Det kan jeg da ikke se. Det håber jeg da også at regeringen selv gør en gang imellem. Det er jo trods alt befolkningen, der skal leve med det her og betale de omkring 100 mio. kr., det kommer til at koste.

(Kort bemærkning).

Henning Gjellerod (S):

Allerførst til hr. Aage Brusgaard: Hr. Aage Brusgaard er jo bekendt med, at interesseorganisationer i området hele tiden har været inddraget, og at de rådgivende udvalg, hvori disse organisationer så har været med, er kommet med indstillinger om dette her.

Jeg lyttede meget til fru Hanne Severinsens tale, og min konklusion er altså, at fru Hanne Severinsen må være fundamentalt imod dette projekt. Der blev talt om bevarelse af de lige linjer i det vestjyske landskab, og det vil sige, at man altså vil bevare vandmotorvejen, som den er blevet kaldt, denne lange, lige kanal, der går hen over naturlige åer i landskabet. Sådan som jeg hørte det, var det altså klart imod projektet.

Så vil jeg til slut sige om de biologiske forudsigelser, fru Hanne Severinsen kommer med, at jeg ved ikke, hvordan man tør komme med successioner i ændrede forhold i naturen. De er altså vanskeligt forudsigelige – i hvert fald i de detaljer, som fru Hanne Severinsen kom med.

Fjerde næstformand (Kirsten Jacobsen):

Fru Hanne Severinsen for en kort bemærkning, og så skulle vi gerne prøve at komme tilbage til ordførerrækken.

(Kort bemærkning).

Hanne Severinsen (V):

Til det sidste med de biologiske forudsigelser vil jeg sige: Hvorfor er det ellers forbudt at lave en konstruktion, hvor man laver en sø dér, hvor der er en å, sådan at åen kommer til at strømme igennem søen? Det er det, fordi man ødelægger faunaen på det sted. Der kommer f.eks. gedder, som vil tage lakseynglen.

Derfor er det da noget vanvittigt – og det har arbejdsgruppen jo altså også efterhånden fundet ud af – at lave et projekt, der bygger på en sådan konstruktion.

Så laver man noget andet, for den skal jo altså sno sig, og så er det, at man skal forgrave og rette op og sørge for, at den nu opfører sig pænt, selv om den jo altså skal slippes løs.

Så er det, jeg stiltfærdigt siger: Hvis den skal være kunstig på den ene måde, kan den lige så godt være kunstig på den anden måde, for vi ved, hvordan den kunstigt virker nu. Vi ved ikke, hvordan den kunstigt kommer til at virke på den anden måde.

Jeg ønsker ikke nogen vandmotorvej, men her taler vi om det sidste stræk, og det er ret afgørende, for det er dér, vandet løber ud. Længere oppe vil der blive masser af slyngninger, både ved Omme Å og ved Borris, det vil være to tredjedele af forløbet, så dér er masser af naturprojekter.

Så vil jeg også lige til sidst sige om det dér med, at man hele tiden har inddraget befolkningen. Ja, ja, men man har samtidig fortalt de grupper, som har siddet som en slags gidsler, at ministeren og Folketinget har taget beslutningen, så man skal egentlig bare udføre det, der er besluttet.

Det er det, som jeg faktisk føler er en misforståelse eller måske en cirkelslutning jeg gerne vil have opklaret. Det må da være muligt at undersøge det noget mere bredt, og det håber jeg jeg kan få Folketingets tilslutning til.

Niels J. Langkilde (KF):

Det Konservative Folkeparti er meget stolte af at have været med til at vedtage Skjern Å-projektet i sin tid. Det er et fornemt pilotprojekt inden for naturgenopretning, og derfor er det afgørende vigtigt for Det Konservative Folkeparti, at det her havner som en succes.

Hvis det her mislykkes, vil mange andre projekter, hvor vi er involveret på den ene eller den anden måde, blive sat i stå, og folk vil sige: Det kommer til at gå, som det går med Skjern Å; det vil vi ikke. Vi får bare flere ødelæggelser, end vi får miljøforbedringer. Den situation er vi bange for.

Så må vi hellere tage endnu en tur på dansegulvet, kigge efter, undersøge det grundigt. Det store antal henvendelser, denne her sag har givet til Folketinget eller i alt fald til Det Konservative Folkeparti, viser, at befolkningen går op i det her med liv og sjæl og finder det afgørende vigtigt, at man ikke skader deres miljø, men at det resultat, der kommer, bliver afgørende bedre.

Jeg hæftede mig ved bemærkningen fra den socialdemokratiske ordfører om, at det er ret vanskeligt at forudse, hvad der foregår her på det biologiske område. Det vil jeg give ham helt ret i. Det er jo netop derfor, at vi går lidt med livrem og seler. Vi skal være sikre på, at det resultat, vi kommer frem til, er noget, befolkningen kan leve med, er noget, befolkningen vil opfatte som en klar forbedring, for hvis der er ret mange fejl i projektet, vil de engagerede mennesker rejse land og rige rundt og sige: Sådan noget må I aldrig gøre en anden gang.

Vi er godt klar over, at vi ikke kan lave et sådant projekt, uden at der kommer en enkelt svipser, uden der går et eller andet galt, som vi må rette op på; men vi skal sørge for fra udgangspunktet at minimere det så meget som overhovedet muligt.

Når man ser på, hvad der har været af drøftelse indtil nu, og hvad der er gjort, siden vi fremsatte forslaget, er der jo meget, der tyder på, at det punkt, der handler om østløsningen, ser der ud til at være en bred forståelse for, end-og ind i regeringens rækker. Det vil jeg gerne takke for.

Med hensyn til vestløsningen er der en hel del mere tvivl om, hvordan det skal gøres. Vi må altså give os den tid, der skal til for at få en ordentlig vurdering.

Det er ikke for Det Konservative Folkeparti et spørgsmål om at stoppe projektet, det er et spørgsmål om at give det – og jeg skønner, det kan klares inden for et år – den luft til at lave de undersøgelser, at få de undersøgelser, der måske er lavet, revurderet i lyset af de nye oplysninger, så vi kan komme videre, og således at der kommer en bred opbakning, frem for at vi splitter lokalbefolkningen og får nogle dårlige eksempler.

I lokalområdet tror jeg, at mange ser frem til de positive effekter, jeg forudser. De rigere naturoplevelser vil være en gevinst for befolkningen, men det vil selvfølgelig også være en gevinst for os, der gør meget ud af at pålægge andre lande at leve op til biodiversitetsønsker – jamen her kommer vi selv med et fornemt bidrag.

Derudover vil der være mange erhverv, der også vil se det her som en fremgang. Turistfolkene derovre ser store muligheder i det, og de, der har fiskeri som erhverv eller som hobby, vil også kunne se, at når vi har lavet en naturgenopretning i Skjern Å-projektet, er der bedre at være derovre.

Det Konservative Folkeparti ser derfor frem til en grundig drøftelse i udvalget. Vi har ikke travlt. Det er vigtigere, at vi taler sammen, end at vi taler hver for sig.

Steen Gade (SF):

Folketinget har jo haft en hel del Skjern Å-debatter i de sidste snart mange år. Jeg ved ikke, om jeg skal benytte lejligheden til at minde om, at det var Holger Viveke, der alene mand her i Folketinget advarede imod den Skjern Å-løsning, der blev valgt i sin tid, og som vi jo nu – de fleste af os – lidt modvilligt er ved at indse var en forkert beslutning.

Når jeg hæfter mig lidt ved det modvillige, er det, fordi hvis vi skal se på, hvordan det historiske forløb har været, så er det jo sådan, at da vi startede genopretningsforslagene, var det sådan set kun Socialdemokratiet, SF og Det Radikale Venstre, der bakkede dem op. Så blev der et flertal, på det tidspunkt havde vi en borgerlig regering, og den borgerlige regering valgte så hellere at være med end at være imod, når de nu var i regering. Det er jo sådan set historiens forløb. Det skal ikke komme nogen til skade, men det skal måske huskes, når vi i dag ser, at Venstre og De Konservative fremsætter det her forslag.

Da det startede, havde jeg selv den tanke, at nu handlede det om at give åen frit løb og på sin vis nærmest hæve slusen ude ved Hvide Sande og så lade naturen råde. Så indså jeg selvfølgelig efter nogle overvejelser, at der også var huse og ting og sager i omegnen, og der har selvfølgelig måttet træffes nogle valg om, hvordan man ville genskabe naturen. Man kunne ikke bare sige, at man kunne lade naturen løse det hele selv.

Så har vi jo altså haft et forløb, hvor der gennem inddragelse af en lang række interesser,

rådgivende udvalg med mange konflikter og mange offentlige diskussioner osv. er blevet truffet nogle valg.

Det, jeg nu lidt oplever med det her forslag, er, at der er nogle, der ønsker, at de valg skal være ugiorte, og nu skal vi lave dem om.

Der er truffet nogle valg omkring en sydløsning, og der er også truffet nogle valg om hastigheden i det her, som jeg mener der ikke skal være tvivl om at vi skal stå fast på. Derfor vil jeg afvise forslaget.

Så forstod jeg på ministeren, som brugte et lidt besværligt ord, optimering af forslaget, at man selvfølgelig godt kunne kigge på detaljer, og jeg vil da også sige, at man skal løse, hvad man kan, opstrøms. Det har altid været en kongstanke hos mig, at man gjorde det maksimale opstrøms. Men det er jo ikke sådan, at fordi man gør noget mere opstrøms, skal man være imod sydløsningen.

Det vil så være mit bidrag til den debat, jeg synes der godt kan føres på baggrund af det her, men det skal altså være ud fra den ramme, at tidsplanen og sydløsningen ligger fast. Det er det udgangspunkt, Folketinget skal drøfte videre på.

(Kort bemærkning).

Hanne Severinsen (V):

Hvis hr. Steen Gade bedre kan lide at tale om optimeringer af løsninger, må man da godt kalde det det, hvis bare konklusionen er, at vi også kan tale om andre løsninger, end at åen skal flyde igennem Hestholm og sydover.

Jeg synes også, at det burde gøre indtryk på hr. Steen Gade, at fra at en masse troede, at man sådan bare uden videre kunne lade de to åer flyde frit, er man jo nu nået dertil, at man ser, at en geddesø vil ødelægge det; så viser det sig, at så må den altså ikke flyde så frit alligevel, den skal graves igennem i en rende. Det er jo ikke så frit.

På samme måde skal man også have kontrolleret det udløb, der kommer ved at lave forgravning. Det er jo heller ikke så voldsomt naturligt, når det kommer til stykket.

Så altså, hvad er det i virkeligheden, vi gør? Vi lader den nuværende å grave sig et nyt forløb. Man anviser så, hvor den gerne må få lov til at grave, og så får man faktisk noget, der også er kunstigt. Undskyld, jeg siger det. Men samtidig får vi så nogle uløste problemer, og jeg håber da, at der i hr. Steen Gades snak om optimering også ligger det tilsagn, at nu må vi altså have

undersøgt bl.a. det med fosforen mere grundigt end bare ved at lave nogle vurderinger og nogle betragtninger, sådan som ministeren gjorde for et år siden.

(Kort bemærkning).

Steen Gade (SF):

Der lå i mine betragtninger, at sydløsningen er fastlagt politisk, og det mener jeg er lidt vigtigt i de videre drøftelser.

Jeg siger det, fordi jeg synes, der har været et forløb her, som gør, at det vil være at rulle tilbage nu at sige, at det skal vi til at drøfte én gang til. Det mener jeg ikke vi skal. Jeg er helt med på, at vi under udvalgsarbejdet kan få belyst spørgsmålet om fosfor. Vi har jo haft det oppe nogle gange. I nogen grad er det påstand mod påstand, men lad os da kigge på det igen og sørge for, at projektet bliver lavet, så den risiko er så minimal, som det overhovedet kan lade sig gøre.

Men dér, hvor vi jo altså ikke bliver enige i dag, er jo med hensyn til, om man skal udsætte sydløsningen eller man ikke skal, og vi mener altså, at vi skal stå fast på den beslutning, der er truffet.

(Kort bemærkning).

Hanne Severinsen (V):

Jo, men det, jeg gerne ville have hr. Steen Gades kommentar til, er, om det ikke gør indtryk på ham, at den løsning, han tror han har været med til at tage beslutning om, nemlig sydløsningen, at det skal flyde frit, at den allerede nu er så langt fra at være fri i henhold til de udtalelser, der foreløbig er kommet, og i de notater, vi foreløbig har fået, og i de svar, vi foreløbig har fået. Den skal altså graves vej, og den skal renses op. Så bliver den jo altså ikke så fri, og så kunne det jo tænkes, at man skulle til at overveje én gang til, om man egentlig ikke smider barnet ud med badevandet, og om der måske var andre løsninger, der var mere nærliggende.

Det er det dér åbne sind, jeg efterlyser; det behøver ikke at forsinke projektet særlig meget, men det er utrolig vigtigt, at man ikke låser sig for fast.

I virkeligheden var den største ulykke, der skete, at ministeren, da han i sommer kom til Skjern Å, låste sig fast og udtalte med en hånlige bemærkning, at han skulle nok sørge for, at den Skjern Å kom til at sno sig lige så meget, som borgmesteren i Egvad Kommune havde gjort.

Det er sådan noget, som har lagt gift for dette her projekt lokalt, det vil jeg gerne sige. Og jeg synes, at ministeren skylder Folketinget at opføre sig noget mere åbent med hensyn til, at der faktisk er problemer, og at det, som mange har gået og troet var en sydløsning, der bare lod tingene flyde frit, altså ikke er så nemt, som man tror; det ved i hvert fald ministerens embedsmænd, for det kan man se af svarene, og det burde ministeren også vide.

(Kort bemærkning).

Steen Gade (SF):

Det er spørgsmålet om det dér begreb at flyde frit.

Grunden til, at jeg sagde noget om det i starten, var rent faktisk, at det for mange år siden i dette projekts historie gik op for mig, at genoprettelsen af naturen ved Skjern Å er en lang række politiske valg om, hvordan den skal genoprettes. Derfor er det ikke noget nyt for mig, at det er et valg, og det er det valg, der er truffet, og jeg ser ikke nogen grund til at træffe det om.

Henrik Svane (RV):

Jeg har lyst til lige at indlede med at sige, at dengang man satte den første sluse op derude, da brød man altså ind i naturens frie løb. Og det er som en konsekvens af det, vi skal se det, vi er i gang med nu.

Det Radikale Venstre ser med mild undren på det fremsatte forslag. Projektet har nu kørt i ca. otte år. Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg har løbende været orienteret om udviklingen og indholdet via statusrapporter og redegørelser. Gennem de seneste år har Finansudvalget tiltrådt og taget til efterretning, at der af midler på finansloven til naturforvaltning er afsat midler til Skjern Å-projektet. Venstre og De Konservative har støttet disse tiltag, og der har i flere tilfælde været henvist direkte til sydløsningen.

Forhistorien er jo, at det var den daværende borgerlige regering med deltagelse af deres daværende miljøminister, der i 1989 besluttede at igangsætte projektet med udgangspunkt i den daværende arbejdsgruppes indstilling, som netop svarer til sydløsningen. Forud for dette var gået ca. to år med arbejdsgruppe, forslag fra offentligheden og skitseprojektering efterfulgt af en offentlighedsfase med møder og seminarer.

Ved indstillingen til ministeren lagde arbejdsgruppen vægt på, at det netop var sydløsningen, som bedst tilgodeså de oprindelige inten-

tioner i Folketingets beslutning om iværksættelse af projektet, nemlig ønsket om at genskabe snoninger med mulighed for naturlige vandstandsrelationer, forøgelse af åens selvrensende evne og ønsket om en klar naturgenopretning med mulighed for forbedring af friluftsmulighederne.

Der synes således ikke at være forhold, der taler for, at Folketinget bør tilslutte sig det fremsatte forslag om alternative løsningsforslag, hvorfor jeg som ordfører for Det Radikale Venstre kan meddele, at vi ikke kan gå ind for forslaget.

(Kort bemærkning).

Hanne Severinsen (V):

Det er en historisk misforståelse, at projektet har kørt i otte år. Der har været en opkøbsfase, og så nåede man på et tidspunkt til, at man sluttede den opkøbsfase, og så skulle man tage stilling til, hvordan projektet skulle se ud.

Jeg erindrer, hvordan den daværende miljøminister, fru Lone Dybkjær, aftalte med Kristeligt Folkeparti, med CD og med sine regeringspartnere, at så skulle man til den tid tage stilling. Det er så det, som den nuværende regering har gjort, og jeg er uenig i den måde, man har gjort det på.

Jeg er uenig i den måde, man forsøger at få befolkningen i Skjern Å-området til at tro, at Folketinget er så forhuppet på det her, uanset hvad der kommer af problemer. F.eks. kunne jeg godt tænke mig at høre, hvad miljøministeren egentlig siger til det, som er blevet skitseret, nemlig at Ganer Å skal op i det gamle Skjern Å-leje og skal løbe opad. Altså det er sådan noget, man går og undrer sig lidt over i Skjern-området. Hvordan skal en å løbe opad? Men det skal den altså, for det ligger fast, ministeren har besluttet sig til, at sådan skal det være.

Det er præcis alle disse ting, som vi ved at vedtage denne her beslutning ville kunne ændre på, så folk kunne se, at man gerne vil høre på, at der faktisk er nogle konkrete indvendinger. Jeg er overbevist om, at det også var ånden i den aftale, som vi lavede i sin tid med den radikale miljøminister, fru Lone Dybkjær, og jeg er også overbevist om, at de, som var til stede fra CD og Kristeligt Folkeparti, vil huske det på samme måde.

Miljø- og energiministeren (Svend Auken):

Jeg tror ikke, at det er bevidst, at fru Hanne Severinsen siger noget, som ikke er sandt. Jeg

tror virkelig, at hun selv er overbevist om, at det, hun siger, er sandt.

Men jeg er nødt til at gøre hende opmærksom på, og jeg vil gerne dokumentere det over for Folketinget, for jeg er efterhånden dødtræt af at få skudt i skoene, at det bare er noget, jeg har fundet på, det her, og noget, jeg har truffet beslutning om, at det er en egenmægtig beslutning fra min side, der gør, at man har opkøbt store arealer, ofret millioner af kroner, at det er mig, der egenhændigt har stået for alle bevillingerne, som jo alle sammen forudsætter sydløsningen – jeg skal give Folketinget samtlige dokumenter, samtlige dokumenter fra skiftende regeringer og aktstykker, der klart præciserer, at det her drejer sig om sydløsningen, for at man kan se, at det her har Folketinget taget stilling til den ene gang efter den anden, den ene gang efter den anden.

Det, der er problemet med det sidste forslag her, er ikke, at det lægger op til en diskussion om enkeltheder i de her beslutninger, hvordan man kan gøre det bedst muligt. Den type diskussioner skal vi altid være parate til, og den er jeg også parat til at føre med fru Hanne Severinsen, for hun er meget indsigtfuld på området.

Læser man teksten til beslutningsforslaget, er det én eneste polemik mod hele Skjern Å-projektets vestlige del. Det er én stor polemik mod hele tankegangen i projektet, og det er det, jeg siger: Hvis vi vedtager det, så vedtager vi i realiteten at sætte uret i stå i Skjern Å, og så vil det have en præcedensvirkning på en række naturgenopretningsprojekter.

Så vil jeg gerne sige til hr. Aage Brusgaard, at en af de lykkelige ting, der er sket i dansk miljø- og naturpolitik i de senere år, er, at naturgenopretningsprojekter, der er gennemført, er blevet noget af det mest populære overhovedet. Der har været utrolig meget vrøvl, ligesom der er oppe ved Skjern Å, med de enkelte lodsejere, og frygt for, hvad der ville ske af den ene eller den anden karakter. Men realiteten er, at efter at projektet er blevet gennemført, er det blevet fantastisk populært. Det har vist sig på Salling, det har vist sig nede ved Vojens, Haderslev, det har vist sig på Nordals, det har vist sig oppe ved Solbjerg Engsove i Nordsjælland, oppe ved Sønderup Enge osv.

Alle de steder, hvor disse naturgenopretningsprojekter er blevet gennemført, er lokalbefolkningen blevet utrolig glade for dem, og præcis lige så glade er det regeringens, såvel som det var den tidligere regeringens opfattelse, at

befolkningen, når projektet først er gennemført, vil blive for Skjern Å-løsningen.

Når jeg har bedt om ordet nu, er det alene for at understrege, at vi gerne vil fremlægge alle rapporter, alle forslag, alle indstillinger fra skiftende ministre, også med aktstykker og det hele, for Folketinget.

Så endelig: De konkrete detailudformninger af projektet er ikke lavet af miljø- og energiministeren. De er heller ikke lavet af Skov- og Naturstyrelsen. De er lavet af de rådgivende udvalg, som i fuld forståelse med Folketingets flertal er blevet nedsat.

De eneste beslutninger, vi har truffet, efter vi havde valgt sydløsningen, er beslutninger om projektets størrelse med køb eller ikke køb af Vester Enge, bevarelse eller ikke bevarelse af Lønborgvejen osv. De politiske beslutninger har vi truffet. De valg, som hr. Steen Gade var inde på, har vi truffet, men alle de andre spørgsmål har vi overladt – og tror jeg med rette – til de lokale og til eksperterne. Så er de kommet med deres indstillinger, så har vi tiltrådt deres indstillinger, og så har vi bakket dem op, for at de kunne komme videre med arbejdet.

Sådan er det foregået, og derfor kan Folketinget ikke pludselig sætte uret i stå, uden at det har nogle fantastiske virkninger for hele projektet. Det er derfor, at tonen bliver så hård i debatten her i dag, i hvert fald fra min side. Det er, fordi jeg synes, at det her forslag ikke er rimeligt i betragtning af hele forhistorien.

Hvis det havde været et privat forslag fra hr. Brusgaard og fra fru Hanne Severinsen, havde jeg sagt, det var helt rimeligt, for de har været modstandere fra dag ét, men at to partier, som har været med i hele processen og har haft lejlighed til den ene gang efter den anden at tage stilling og har tilsluttet sig, alligevel går med, synes jeg med rette er kritisabelt.

Det er måske urimeligt at kritisere fru Hanne Severinsen for det, men jeg har jo også med en vis interesse noteret mig, at der ikke er en eneste anden repræsentant for Venstre og De Konservative i salen end fru Hanne Severinsen.

(Kort bemærkning).

Hanne Severinsen (V):

Ja, der er jo altså en stedfortræder for formanden også. Men det skyldes nu nok først og fremmest det fremskredne tidspunkt . . .

Den fg. formand (Helge Sander):

Formanden er dog neutral.

(Kort bemærkning).

Hanne Severinsen (V):

Men jeg vil gerne én gang til ramme en pæl igennem det dér med, at jeg skulle være imod det fra dag ét. Det passer simpelt hen ikke. Tværtimod har jeg taget en forfærdelig masse lokale tæv for at være for, at man laver sådan et projekt, men jeg har da lov til at sige, at efterhånden som konsekvenserne af sydløsningen dukker op, må det være rimeligt, at de bliver undersøgt, og at det også bliver undersøgt med det kommissorium, at man altså også godt kan beslutte sig til, det måske er en dårlig idé.

Der er så mange ting, som vil blive anderledes end det, man har troet. Hvis man ser på beskrivelserne af projektet for et par år siden og så ser på, hvad man er nødt til nu, er der altså som sagt både det her med geddesøen, så der ikke bliver en stor sø i Hestholm, det er et spørgsmålet om en å, der skal gå opad, og jeg ved ikke, om den skal pumpes derop, eller hvad den skal. Der er en masse ting, som slet ikke er sådan, som man oprindeligt sagde at sydløsningen kunne være, fordi der er dukket nye problemer op.

Og efterhånden som man så ser fosforproblemer og andre problemer, laksens opgang osv., er det, man må spørge sig selv, om det virkelig skulle være så frygteligt, at vi udsætter det lidt, når man tænker på, at projektet blev udsat, jeg ved ikke hvor lang tid, fordi man skulle have kvinder nok i det rådgivende udvalg. Det udsatte det, så vidt jeg husker, et halvandet års tid.

Så altså, om der skulle gå halvandet år mere, kan jeg altså ikke se skulle være særlig forfærdeligt. Jeg tror nok, at eftertiden vil dømme os hårdere, hvis vi kaster os ud i noget, hvor vi så om 32 år igen må til at lave om på det.

Aage Brusgaard (FP):

Jeg tror, at jeg vil starte med at sige, at jeg næsten har samme forhold til Skjern Å som til gensplejsning. Vi skal vare os meget ved at lave om på det, Vor Herre har skabt.

I 1960'erne skulle vi aldrig have lavet den vandvej eller hovedvej, som Socialdemokratiets ordfører sagde, og jeg synes, det her det er en udmærket pjece, og når vi vender den om, så kan enhver jo se: Det her det er en vandhovedvej. Det her det er ikke Vor Herres værk, og der-

for er det vel egentlig også, at det går, som det går.

Men dengang lavede man det vel, fordi der var 2 mia. mennesker, der sultede på kloden. Der skulle skaffes mere brød på bordet. I dag er der stadig væk 2 mia. mennesker, der sulter, men nu er parolen, at i hele EU skal vi lægge 10-15 pct. af landbrugsjorden brak. Så kan vi selvfølgelig sige, at når vi skal det, så kan vi lige så godt lade naturen få sit tilbage. Den holdning kan vi godt have.

Men det, vi så siger, er, at først vil projektet, hvis vi skal til at føre det tilbage, koste ca. 100 mio. kr., sådan rundt regnet. Vi er også bange for, at alle de gravemaskiner og læsemaskiner, der skal ud og prøve på at genskabe Vor Herres natur, vil rode op i okker, i fosfor osv., og så vil hele Ringkøbing Fjord blive forurennet.

Vi ved også, at de, der færdes derude, siger, at fiskene og fuglene er vendt tilbage og ikke døde, som den tidligere miljøminister Christian Christensen sagde, da vi skulle have havmiljøplanen. De er vendt tilbage både i åområdet og i fjorden, og vi frygter altså, at både fugle og fisk vil blive jaget fra hus og hjem, hvis vi skal til at begynde forfra med gravearbejdet. Derfor ønsker vi altså, at naturen i så stor udstrækning som muligt selv laver sin snoede vej.

I sommer var hele Miljøudvalget og ministeren på en veltillrettet bustur i området. Chaufføren holdt et par steder, og det var ret tydeligt, at man kunne se, hvor den gamle å gik. Så jeg mener ikke, det vil være noget problem at finde den tidligere snoede vej.

Så til beslutningsforslag nr. B 63, som jo egentlig er på dagsordenen her: Så vidt som jeg læser forslaget og intentionen i selve forslaget, vil det betyde, at man skal undersøge, om vi ikke kunne sørge for noget mindre gravearbejde, noget mindre okker og så beskytte fugle- og fiskelivet derude. Og så nok også en udsættelse af projektet. Det er det, jeg i hvert fald ser som et ønske.

Jeg ved godt, at forslagsstillerne siger, det ikke er deres mål, og det står vist også et eller andet sted i fremlæggelsen, men det skal ikke være en hemmelighed, at vi er ret positive over for beslutningsforslaget, og en af grundene er altså, at vi håber, at det vil udsætte projektet, så Vor Herre og naturen selv får ordnet meget, inden gravemaskinerne kommer, og således at vi ikke får alt det okker og fosfor løsnet igen.

Projektet, som ligger fra regeringens hånd, er meget, meget teknisk. Det kan vi se på alle de

spørgsmål, der er stillet. Det vil gå for vidt, hvis jeg skal gå ind i alle spørgsmålene, der er stillet, og svarene derpå. I dag har vi så fået en skrivelse fra Erik Lund, som kommenterer alle de svar, der er kommet, og Erik Lund er vel den, der egentlig har beskæftiget sig mest med Skjern Å i de sidste 35 år.

Men når vi læser om selve projektet, når vi læser spørgsmålene, når vi læserne svarene, synes jeg i hvert fald ikke, vi længere kan tillade os at kalde det her en naturgenopretning. Det er en teknisk genopretning af en flod. Det er ikke nogen naturgenopretning.

Når vi ser på svarene på spørgsmålene, er det jo ligesom at købe et lod i lykkelotto. Der er mange men'er og hvis'er, og såfremt det vil gå, sådan som man troede osv. osv. Så det er altså som at spille i lotteriet.

Vores mål er at udskyde det her så lang tid som muligt for at gøre det billigere og for at lade naturen selv ordne problemet i så vid udstrækning som muligt.

(Kort bemærkning).

Henning Gjellerod (S):

Jeg må sige, at det glædede mig faktisk at høre hr. Børge Brusgaard sige, at ...

Den fg. formand (Helge Sander):

Hr. Aage Brusgaard!

(Kort bemærkning).

Henning Gjellerod (S):

Hr. Aage Brusgaard, undskyld. Undertiden kan det være lidt vanskeligt at huske folks navne. Undskyld!

Men faktisk lagde jeg mærke til, at hr. Aage Brusgaard egentlig havde en enorm kærlighed til vestjysk natur, og at der faktisk dybt nede i sjælen er en længsel efter, at man får den vandmotorvej væk og får skabt noget natur.

Og der vil blive natur. Der vil blive plads til fugle og fisk, der vil blive rørskove, hvor der kan være flere rørdrummer osv., hr. Aage Brusgaard.

(Kort bemærkning).

Hanne Severinsen (V):

Jå, og det er også den kærlighed, som vi andre har til den natur. Det er derfor, at vi vil koncentrere os om dér, hvor man kan føre noget natur tilbage, og det kan man netop i Borrisområdet. Dér er det meget nemt. Man har slyngningerne i forvejen; der er noget at restaurere.

Det, snakken går om, er, at der er ikke noget at restaurere i den sidste del. Det er sunket. Der er ikke tale om restaurering. Der er tale om en ny motorvej, den er bare mere slynget – men motorvej det er den.

Bent Hindrup Andersen (EL):

Skjern Å-projektet er et projekt, der er kommet på banen, fordi vi har erkendt nogle af de synder, som man har lavet tidligere i den gode væksttid, hvor man har lavet nogle utrolige anlæg, som man nu skal begynde at rette op på.

Jeg kan ikke lade være med at tænke på, om der er nogle – det er nok ikke mig i hvert fald, men nogle andre – der står på denne talerstol om 30 år og diskuterer, hvordan vi skal slippe af med Storebæltsbroen og Øresundsbroen og andre ting for at få reduceret CO₂-udslippet, og hvad man nu skal bruge dem til.

For mig at se er det lige så stor en fejltagelse, at man laver bilbroerne over Storebælt og Øresund, som da man i sin tid lavede den lige ålægning af Skjern Å og drænedede alle områderne derfra.

Så derfor er det vigtigt, at vi bruger både midler og ressourcer på at lave en naturgenopretning, og Skjern Å-projektet er et stort projekt og et vigtigt projekt også for at få nogle erfaringer og vise, hvordan man kan gøre sådan noget på en ordentlig måde.

Og mit udgangspunkt er, at det projekt skal gennemføres, og at vi skal fastholde den tidsplan, der er lagt for det også. Men jeg vil også sige, at under vores besøg derovre især og også med alle de henvendelser, jeg har fået herinde, mens vi har haft med projektet at gøre, så synes jeg, at der er brug for at se på en alternativ udformning af den sydlige del af løsningen.

Og det er jo sådan, når man har med planlægning at gøre, at så søger man et kompromis og et optimalt kompromis af mange forskellige hensyn, der skal gå op i en højere enhed. Derfor er det i sidste ende en politisk vurdering, hvor man vægter de forskellige forhold i forhold til hinanden.

Det, jeg synes springer i øjnene ved det projekt her, er, at den sø er meget stor i det sydlige område, og et af formålene er jo også, som der står i projektet, at lave det som en selvrensende effekt. Det er det, man kan få med det, der hedder våde enge, som vi jo går og snakker om, når vi snakker kvælstofudvaskning og om at fange kvælstoffet, så snakker vi meget om at få det genindført det mange steder. Det var en af de

ting, som Skjern Å også kunne, og som også er tanken bag det.

Derfor så jeg gerne, at man belyste nogle alternativer, hvor man havde en større udstrækning af græsning og mindre permanent sø i den sydlige del. Så vidt jeg kan forstå, kan det lade sig gøre også, ved at man laver en del af opsamlingen af bundfældningen længere oppe i systemet, så man ikke får så stor en bundfældning i den sydlige del. Det synes jeg ville være en god løsning.

Så vidt jeg har forstået på meget af den kritik, der har været lokalt, så går den også på, at de gerne ser en større anvendelse – der er også en diskussion her om benyttelse mod beskyttelse. Hvor stor en del af det område skal kunne befærdes af f.eks. kreaturer i den tid, hvor det ikke er svømmet over?

Så vidt jeg har forstået det, så vil nogle af lodsejerne også se mere positivt på projektet, når der bliver flere græsningsarealer og større græsningsmuligheder.

Jeg synes, det er vigtigt også at lytte til de lokale ting, når man laver sådan nogle genopretningsprojekter som dem her, og se, om der er noget rigtigt i det, de siger og gør.

På samme måde har jeg også lyttet til fru Hanne Severinsen, om der er noget rigtigt eller forkert i det, som fru Hanne Severinsen foreslår. Jeg håber, at beslutningsforslaget kan give anledning til, at vi i en proces gennem udvalget på en måned eller lignende kan få samlet trådene sådan sammen, at vi for det første måske kan få forbedret projektet lidt, håber jeg, i den retning, som jeg har skitseret. Jeg håber egentlig også, at det kunne være med til, at vi får en større politisk opslutning både herinde og også lokalt. Så jeg vil opfordre til, at beslutningsforslaget ikke køres igennem, som det ligger.

Jeg kan ikke støtte det, som det ligger i sin ordlyd her, men jeg håber, at det kan give anledning til, at vi kan lave en beretning, hvor man kan præcisere nogle af de ting, som jeg har nævnt her. Så håber jeg, at det kan være med til, at man kan få fuld damp under Skjern Å-projektet og måske få løst – ikke alle modsætninger, de kan ikke løses, det er klart – men få et projekt ud af det, der efter min opfattelse har en lidt højere grad af økologisk balance med hensyn til, hvor meget bundfældning der skal være i forhold til græsning og våde enge.

Miljø- og energiministeren (Svend Auken): Jeg er glad for at konstatere, at der ikke er flertal for forslaget her i Folketinget, og det vil sige, at så kan vi fortsætte det saglige arbejde med at diskutere, som vi også har gjort på inspektioner osv., om den indstilling, der jo ligger fra lokal side, og detailprojekteringen giver anledning til drøftelser og diskussioner.

Personlig er jeg lidt tilbageholdende med at mene, at det er rigtigt, at Folketinget også bliver projekterende organ; det er jeg lidt bekymret for. Vi har faktisk overladt det til eksperter, som er de fremmeste på området, vi har overladt det til lokale kredse, som har gjort et kanonstort stykke arbejde, og hvor alle disse interesserepræsentanter sidder. De har lavet det, og nu har vi engageret Cowiconsult osv. til at lave projekteringen.

Vi kan godt diskutere det, som hr. Hindrup Andersen nævner, og jeg har selv over for hr. Hindrup Andersen peget på nogle muligheder. Det, der bare er afgørende at slå fast ved enden af den her debat, og det vil jeg gerne modsiges i, hvis min konklusion er forkert, er, at sydløsningsen som begreb ligger fast, og at forudsætningen for vores projektdrøftelser om enkeltheder er, at sydløsningsen ligger fast.

Jeg synes, at vi for en gangs skyld fra en regerings side kan spørge et politisk parti, det plejer altid at være partierne, der spørger regeringen, men nu spørger jeg som ansvarlig minister: Er hr. Hindrup Andersen enig med regeringspartierne og Socialistisk Folkeparti om, at sydløsningsen som forudsætning ligger fast – så kan man diskutere enkeltheder i sydløsningsen – er han, eller er han ikke enig i det?

Jeg har opfattet det sådan, at han er enig. Jeg har også forstået, at han har sagt sådan til radioen til morgen, men for at det nu ikke er mig eller fru Hanne Severinsen, der går ud og udlægger og fortolker, hvad oraklet i Horsens har sagt, så vil jeg bede hr. Hindrup Andersen selv vise mig den godhed at komme op og sige: Er han, eller er han ikke af den opfattelse, at sydløsningsen ligger fast?

Den fg. formand (Helge Sander):

Udtrykket »oraklet« er måske på kanten af det, der normalt accepteres fra Folketingets talerstol i den forbindelse.

(Kort bemærkning).

Hanne Severinsen (V):

Jeg vil i hvert fald glæde mig til at være med til at skrive en beretning, og jeg vil glæde mig over, hvis vi kan blive enige om, at sydløsningen som begreb ikke ligger mere fast, end at man kan diskutere, hvad der i virkeligheden skal laves.

Det, jeg nemlig beder om, er ikke, at vi skal stå og projektere. Det skal vi overhovedet ikke, men vi bliver bare nødt til at lytte til, at sådan som det er skruet sammen i øjeblikket og med de udtalelser, ministeren er kommet med, så tror man lokalt, at det ligger helt fast, det vil sige, at løsningen er givet på forhånd. Først skal vi projektere og undersøge, men i øvrigt er løsningen givet på forhånd. Det er det, som jeg håber at den beretning kan løse op for.

Hvis ministeren synes, det er så skrækkeligt, at vi kan undersøge andre ting, så synes jeg ærlig talt, at det vidner om, at ministeren ikke har et hak sans for, hvad der skal til for at berolige en befolkning, som faktisk har nogle rigtig velbegrundede bekymringer på en lang række områder, og som i dag kun får det svar: Jamen det må vi se nærmere på i projekteringen. Nu laver vi først de ulykker, som I er bange for, så skal vi nok sørge for, at vi finder en løsning på det.

Og det må vi så i udvalget nærmere få præciseret, for vi har fået en masse svar på nogle spørgsmål, jeg har stillet, men de er ikke svar, og de bygger ikke på nogen sagkundskab, som står frem og siger, at det er os. Det er nogle vurderinger. Vi bliver nødt til at benytte det her som en anledning til at få lavet en ordentlig beretning, som viser, at Folketinget i hvert fald ikke vender det døve øre til velbegrundede indvendinger.

(Kort bemærkning).

Bent Hindrup Andersen (EL):

Lige først til ministeren, så ministeren kan sove roligt, men jeg synes ikke, at ministeren skal forlade salen af den grund, så det kunne godt være, jeg skulle vente med at give den besked, til vi har fået debatten ført til ende. Men der er ingen tvivl om, som jeg sagde, at projektet, som det ligger, og rammerne for sydløsningen skal fortsættes og tidsfristen overholdes, og det tempo, der ligger i det, skal gennemføres.

Det har jeg sagt fra start af, det har jeg også sagt fra den første dag, vi var dernede. Det, som jeg har undret mig over, er den udformning, som sydløsningen har fået i det forslag, der har

ligget. Det har jeg ikke lagt skjul på, og det har også været i det, der har været refereret i pressen og andre steder.

Jeg forstår ministeren sådan, at det kan vi godt diskutere, og dér kan vi godt se på det. Men jeg vil også godt give ministeren ret i, at vi bevæger os ind på et område, som er et planlægningsområde, men det er svært at sætte de grænser.

Det er i virkeligheden også planlægning at finde ud af at trafikere et land, hvordan det skal trafikeres bedst muligt og mest økologisk forsvareligt – det er der faktisk nogle faglige planlægningsmæssige begrundelser for, som gør, at det er tåbeligt at lave de broer f.eks., men dér har ministeren jo været med til at blande sig i planlægningen, så det klodser. Når det drejer sig om landsplan og landsplanarbejde, er der faktisk mange gode argumenter for ikke at lave dem.

Og dér må jeg sige, at i den tid, jeg har været i Folketinget – og jeg er godt klar over, at det her er et hot emne, og det er vigtigt, det kommer godt af sted – er det det største projekt af sådan nogle genskabelser af natur, som vi sikkert skal have nogle flere af, så det er vigtigt, det kommer godt fra start. Der har været mange konflikter, og der er mange konflikter i den slags ting, og det er derfor, det ender heroppe på bordet, som det er nu.

Når jeg siger de ting her, så er det selvfølgelig, fordi i en konkret situation ville jeg nok bøje mig for, at planlæggerne havde besluttet, hvordan de ville gøre det, men i den givne situation tror jeg faktisk, at det kan være med til at løse op på den hårdknude, der er i det, og derfor vil jeg også opfordre ministeren til, at man ser på det i det lys.

Jeg kunne forstå på fru Hanne Severinsen, først på nikkene, at det var en mulig ting at få belyst det forhold, som jeg nævnte, med flere græsarealer og sådan noget i sydløsningen, og at fru Hanne Severinsen heller ikke ville køre beslutningsforslaget igennem som folketingsbeslutning, som det ligger her, men satse på en beretning, og det synes jeg lyder fornuftigt.

Og så håber jeg, at man kan ende med et godt projekt, et rigtig godt projekt, som rammerne er lagt for, og en detaljeret udformning af det, som kan fjerne noget af utrygheden ved det, sådan så man derigennem kan få en større politisk opbakning bag projektet.

Den fg. formand (Helge Sander):

Efter disse to lange minutter er det en kort bemærkning til hr. Henning Gjellerod.

(Kort bemærkning).

Henning Gjellerod (S):

Jeg var i går til landbrugsmøde i Herning, landbrugsmøde i Ringkøbing Amt. Og dér fik fru Hanne Severinsen stor applaus, fordi fru Hanne Severinsen kunne meddele, at der var politisk flertal for beslutningsforslaget, altså inklusive Enhedslisten.

I taxaen til Karup i morges hørte jeg i Radio Midtvest hr. Bent Hindrup Andersen tale om, at han gik ind for projektet, som det var. Jeg lagde også mærke til, at hr. Bent Hindrup Andersen sagde, at tidsrammen skulle ikke forstyrres, og det sidste vil jeg da gerne have bekræftet.

Så må jeg altså nu her, hvor vi nærmer os afslutningen af debatten, jo konstatere, at vi kommer til at blande os i projekteringen af et forslag, som jo ellers har været overladt til det rådgivende udvalg, hvori jo især sidder lokale organisationer. Sådan er vilkårene altså. Jeg håber så sandelig ikke, at det kommer til at influere på tidsrammen. Jeg håber, at det rådgivende udvalg kan få lov til at fortsætte det arbejde, som de er i gang med, og at vi meget hurtigt kan få det her afsluttet.

(Kort bemærkning).

Steen Gade (SF):

Det er blevet sagt, at sagen var så meget i en hårdknude. Hvis man har fulgt denne her sag i mange år, så vil jeg da synes, at i den nuværende fase har vi da meget færre problemer med folk, der bor der, og meget mindre hård diskussion, end vi havde for nogle år siden.

Og de, der er tilbage, handler om det samme, nemlig om projektet i sin grundtanke skal gennemføres. Men det er blevet mindre, meget, meget mindre. Det tror jeg da også skyldes, at opkøbet af jord er blevet foretaget til priser, som – for nu at sige det mildt – var på den pæne side af, hvad jorden var værd. Og det skabte jo rimelig tilfredshed ikke hos alle, men hos mange i området, plus at der selvfølgelig er sket en udvikling, hvor mange flere kan se ideen i det.

Så det dér med at stille det op, som om det er befolkningen i området kontra det politiske system, til det vil jeg sige: Sådan oplever jeg det ikke som en del af denne debat. Jeg oplever meget mindre konfrontation nu, end der har været tidligere.

Det betyder jo ikke, at vi ikke skal lytte, og det skal vi selvfølgelig også gøre i udvalgsarbejdet på baggrund af det her beslutningsforslag. Men jeg vil godt sige, at jeg tror altså ikke, at det mest hensigtsmæssige sted at diskutere vanddybder i søer eller ikkesøer er Folketingets Miljøudvalg. Det tror jeg ikke.

Der har været et rådgivende udvalg. Og en gang imellem er der nogle ting, hvor vi må sige, at vi tager nogle overordnede beslutninger, vi lytter til det, der kommer, og vi retter også ind, men der er også ting, som man må overlade til nogen andre. Det vil vi nok, når det kommer til stykket, når regnestykket skal gøres op, når det hele er gennemført, også stå os bedst ved.

(Kort bemærkning).

Hanne Severinsen (V):

Det, som er afgørende for mig, er, at vi kan få flertal for at skrive en beretning, som løser op for de knuder, som der rent faktisk findes, for der er mange problemer, og vi har fået nogle meget svævende svar i Miljøudvalget.

Det, vi kan benytte det her beslutningsforslag til – hvis ikke vi kan få det direkte vedtaget – er, at vi kan lave en beretning, og i den beretning kan vi så gøre klart, at Folketinget aldrig har forestillet sig, at den beslutning skulle være så fastlåst, at uanset hvad der dukker op af problemer, at så kan de ikke undersøges, fordi Folketinget på forhånd har lagt sig fast på en løsning.

Det er det, som jeg synes er urimeligt, og det er det, som i befolkningen bliver betragtet som værende forkert og arrogant af Folketinget. Vi skal ikke sidde og blande os, men vi skal have belyst de her ting. Og de bliver ikke belyst, før der kommer et signal i en beretning om, at tingene, at positionerne ikke er så fastlåste, som ministeren går og siger, og som han også udtalte, da han var i Skjern Å-dalen i sommer.

(Kort bemærkning).

Bent Hindrup Andersen (EL):

Det er til hr. Gjellerod.

Jeg har ikke hørt, hvad jeg selv har sagt i Radio Vest. Det kunne ikke rigtig lade sig gøre, da jeg ikke var derovre. Jamen jeg kunne teoretisk set godt have gjort det, fordi interviewet blev lavet i går aftes. Men der er sådan set ikke noget nyt i min stillingtagen til det, siden vi var på turen i Skjern derovre. Den er, at jeg støtter projektet, og jeg mener, det er et vigtigt projekt, og det skal gennemføres, og det skal også gennemføres inden for den tidsramme, der er lagt.

Der er ingen tvivl om det, og det tror jeg også jeg har sagt nu et par gange heroppefra.

Med hensyn til planlægning – det var hr. Steen Gade, der var oppe og nævne det – synes jeg også, det er et problem, men det er ikke kun i denne her sag, det er i mange andre sager. Det er linjeføringen ude på Amager, vi har problemer med, og det er mange andre ting omkring miljøgodkendelse og projekter rundt omkring, og det må vi tage op og finde ud af at finde en vej ud af. Men jeg vil bare lige sige, at planlægning er ikke sådan en fast defineret ramme; det er i sidste ende et politisk spørgsmål mange gange, så man skal træffe et valg, som hr. Steen Gade selv også sagde – man havde truffet nogle politiske valg.

Jeg har stor respekt for rådgivende udvalg, men det er og bliver også rådgivende udvalg. Det vil sige, at min tanke i det her er ikke, at vi skal sidde herinde og bruge tid på at tegne, hvordan de søer skal være, men det er at bede om at få en belysning af det fra dem, der har med det at gøre, og som har lavet de andre projekter, hvordan det kunne være, hvis man lavede en lidt mindre sø og noget mere græsning og derigennem opfyldte mere den del, der hed at få våde enge ind i projektet i større omfang, end det er i dag.

Det forstår jeg også på fru Hanne Severinsen, sådan opfatter jeg fru Hanne Severinsen, og derfor ville jeg gerne spørge: Ville det ikke være muligt, at man herigennem kunne opnå tilslutning også fra fru Hanne Severinsen til en beretning på det grundlag?

Miljø- og energiministeren (Svend Auken):

Man skal altid se på livets lyse side, og derfor vil jeg starte med det lyse og konstatere, at der altså ikke er flertal for at lave om på den beslutning, som nu har været igennem i lang tid. Der er ikke flertal for at udsætte beslutningen. Der er ikke flertal for, at vi skal undersøge og bevare motorvejen og motorvejskrydset. Det er der ikke flertal for, og det vil regeringen heller ikke bruge kræfter på.

Vi vil svare på alle spørgsmål. Alle fru Hanne Severinsens spørgsmål vil blive besvaret. Og hvis ikke det er nok at besvare dem én gang, så gør vi det gerne to gange, og hvis det ikke er nok to gange, så gør vi det gerne tre gange og så fremdeles, og uden nogen form for hovmod, for fru Hanne Severinsen har fuldstændig ret i, at alle spørgsmål skal besvares, og når man svarer anden og tredje gang, har man den store fordel, at så er genbrug en nærliggende mulighed.

Men det, at vi ikke vil undersøge alternativer til sydløsningen af den art, som er nævnt i beslutningsforslaget, og beslutningsforslaget derfor er væk, er ikke ensbetydende med, at vi ikke godt kan drøfte det og også have en faglig diskussion. Det har jo været det gode ved Miljøudvalgets arbejde, og som vi jo også gør på vores sommerrejser osv., at vi sammen med nogle af de mennesker, som har arbejdet med det her projekt, diskuterer eksempelvis den optimering – og ordet optimering betyder jo bare, at man prøver at gøre ting så godt som muligt – den optimering, der ligger i: Kan vi have større græsningssområder? Skal det være et mindre oversvømmet område? Og så foretage det valg på samme måde, som vi jo i sin tid forholdt os til, om vi ville have Vesterenge med eller ikke have Vesterenge med.

Det er den diskussion, som vi lægger op til, og den ser vi da meget gerne også for fredens skyld, hvis jeg nu må vende tilbage til fru Hanne Severinsens smukke hensigter om fred: Den ene mands fred kan ofte blive den andens kapitulation. Men hvis man nu ser på freden, så ville vi selvfølgelig også meget gerne have Venstre og De Konservative med.

Men vi går altså ikke ind i en diskussion, hvor selve grundlaget for Skjern Å-projektet anfægtes. Vi tager derimod meget gerne den drøftelse, som hr. Hindrup Andersen har nævnt, og andre ting, som måtte komme op nu, når vi står over for gennemførelsen af projektet. Derfor kan jeg bruge denne lejlighed til at konstatere, at Skjern Å-projektet, som er blevet vedtaget af Folketinget, som der er blevet bevilget penge til i Folketinget, nu også bliver gennemført, og det, der alene står tilbage, er at sikre her i den afsluttende fase, at det sker på den bedst mulige måde.

(Kort bemærkning).

Hanne Severinsen (V):

Jeg vil være udmærket tilfreds med at få en beretning, men det afhænger selvfølgelig lidt af beretningens ordlyd, vil jeg selvfølgelig indrømme. Og jeg er fuld af håb om, at vi i de næste par måneder – hvor vi vil kalde ministeren i samråd, så han kan uddybe de svar, som han påstår han har givet igen og igen, men hvor han faktisk har svaret uden om – får en ordentlig uddybning og også får nogle ting belyst og måske også udefra, sådan at vi kan sige, at vi nu i hvert fald har et bedre beslutningsgrundlag og ikke bare det samme og den samme grammofoon fra ministeren, som ikke er noget svar.

Vi har fået, det er rigtigt nok, en stribe besvarelser for en måned siden, men de rummede flere spørgsmål, end de egentlig rummede svar, og de rummede mange cirkelslutninger, og det er dem, vi skal have pilleret fra hinanden, så vi kan få lavet en beretning, som vi kan være ved, og hvor vi så får givet det signal, at selv om Folketinget på et eller andet tidspunkt har sagt sydløsning, så er vi ikke blinde og døve for alt muligt, som kan pege i en anden retning, en mere moderat retning, og jeg vil godt gøre mit til at overbevise Miljø- og Planlægningsudvalget om, at det vil kunne fremgå af en sådan beretning.

En beretning synes jeg er udmærket, fordi så kan vi altså få tilkendegivet, hvad der egentlig er Folketingets hensigt, og det er noget af det, som der har været meget tvivl om i de sidste otte år, fordi det er blevet fortolket stadig snævrere i de senere år, og hvis man kunne få en mere åben fortolkning, sådan som det var oprindelig, så ville jeg sige, at så var jeg udmærket godt tilfreds.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling vedtoges uden afstemning.

Den fg. formand (Helge Sander):

Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til Miljø- og Planlægningsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Meddelelser fra formanden

Den fg. formand (Helge Sander):

Der er ikke mere på dagsordenen.

Undervisningsministeren (Ole Vig Jensen) har meddelt mig, at han ønsker i henhold til forretningsordenens § 19, stk. 4, at give Folketinget en skriftlig:

Redegørelse om et handlingsprogram for dansk selvstændighedskultur: Iværksætteri og innovation.

(Redegørelse nr. R 12).

Eksemplarer vil blive omdelt, og redegørelsen vil blive optaget i Folketingstidende.

Redegørelsen vil komme til forhandling onsdag den 28. februar 1996.

Skriftlig redegørelse

Redegørelse af 6/2 96 om et handlingsprogram for dansk selvstændighedskultur: Iværksætteri og innovation.

(Redegørelse R 12).

Undervisningsministeren (Ole Vig Jensen):

Indledning

Den danske selvstændighedskultur trænger til en saltvandsindsprøjtning. Den slumrende vikingeånd i den danske folkekultur skal atter vækkes til live.

Der er for få, som starter egen virksomhed, og mange overlever højest fem år efter deres etablering. Af dem, der overlever, er det ganske få, der vokser sig større og dermed skaber nye arbejdspladser. Danske virksomheder har et stigende behov for at styrke deres udviklingsindsats. Derfor har de også brug for selvstændige medarbejdere på alle niveauer, der tør tage ansvar og vise initiativ.

Unge kan i højere grad forventes at få et livsforløb, hvor de skifter mellem at være ansat og at drive egen virksomhed. Dertil kommer, at skiftet fra industrisamfundet til service- og informationssamfundet åbner mulighed for, at personer med baggrund i den offentlige sektor og kulturlivet starter utraditionelle typer af virksomheder og kulturtilbud som f.eks. projekt Sidegaden og Frontløberne. Endelig har alle – iværksættere, beskæftigede, ledige, unge som ældre – brug for livskompetencer, der ruster dem til at møde personlige udfordringer og at blive mestre i deres eget liv.

En styrkelse af den danske selvstændighedskultur skal være et bidrag til opfyldelsen af disse mål. Det er en stor og ambitiøs opgave, der betyder, at iværksætterproblematikken må ses i det bredere perspektiv, der ligger i selvstændighedskulturen. Derfor skal der være tale om én